

УДК 339.9

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2026-15-17>**Мандра В. В.**

доктор економічних наук,
професор кафедри міжнародних економічних відносин,
Державне некомерційне підприємство
«Державний університет «Київський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4786-5744>

Volodymyr Mandra

State Non-Commercial Company
“State University “Kyiv Aviation Institute”

Мандра Н. Г.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Державне некомерційне підприємство
«Державний університет «Київський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9912-3574>

Nataliia Mandra

State Non-Commercial Company
“State University “Kyiv Aviation Institute”

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ: ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ

REGULATION OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS: HISTORICAL EVOLUTION AND CONTEMPORARY INSTRUMENTS

Анотація. Досліджено розвиток підходів до регулювання діяльності транснаціональних корпорацій у контексті еволюції світової економіки та посилення глобалізаційних процесів. Проаналізовано перехід від фрагментарних національних механізмів контролю до формування комплексної багаторівневої системи міжнародного регулювання, що поєднує державні інструменти, наднаціональні інституції та добровільні корпоративні стандарти. Визначено вплив цифровізації, розвитку глобальних ланцюгів створення вартості та зростання ролі нематеріальних активів на ускладнення взаємодії між транснаціональними корпораціями та державами. Охарактеризовано сучасні інструменти регулювання, зокрема антимонопольну політику, податкові ініціативи в межах BEPS, екологічні, соціальні та управлінські стандарти (ESG), механізми прозорості та корпоративної звітності. Виявлено ключові проблеми, пов'язані з податковою оптимізацією, концентрацією економічної влади, впливом на національні економіки, нерівномірним розподілом ресурсів та трансформацією глобальних ринків. Досліджено особливості функціонування цифрових транснаціональних корпорацій, які формують нові виклики для національних систем регулювання, зокрема у сфері оподаткування, конкуренції та захисту даних. Обґрунтовано необхідність посилення міжнародної координації регуляторної політики, удосконалення механізмів контролю діяльності транснаціональних корпорацій та адаптації національних інструментів до умов цифрової економіки. Підкреслено значення забезпечення балансу між економічною ефективністю та соціальною відповідальністю бізнесу в умовах глобалізації. Доведено, що ефективне регулювання діяльності транснаціональних корпорацій можливе лише за умов інтеграції національних і міжнародних інструментів, що сприятиме забезпеченню сталого розвитку, підвищенню прозорості глобальних економічних процесів, зміцненню довіри до міжнародних інституцій та формуванню справедливого конкурентного середовища. Окремо підкреслено значення формування ефективних механізмів міжнародної співпраці у сфері контролю діяльності транснаціональних корпорацій, що сприятиме підвищенню результативності регуляторної політики та забезпеченню довгострокової економічної стабільності.

Ключові слова: транснаціональні корпорації; світова економіка; регуляторна політика; міжнародна координація; антимонопольне регулювання; податкові ініціативи; цифровізація; глобальні ланцюги вартості; міжнародні інституції; сталий розвиток.

Abstract. This article examines the evolution of regulatory approaches to the activities of multinational corporations within the broader development of the global economy. It traces the shift from predominantly national regulatory frameworks to increasingly complex systems of international coordination, reflecting the growing interdependence of states and markets. The study highlights how globalization and digital transformation have strengthened the role of multinational corporations while simultaneously complicating their interaction with national governments, particularly in areas where jurisdictional boundaries become blurred. Particular attention is given to contemporary regulatory instruments, including competition policy, tax initiatives, and environmental and social standards, which are being continuously adapted to address new economic realities. The analysis emphasizes that traditional regulatory tools often lag behind the pace of technological change, creating gaps that corporations can exploit. In this context, the role of international organizations and multilateral agreements becomes increasingly significant in shaping common principles and ensuring a more level playing field. The paper also outlines key challenges associated with corporate tax avoidance, economic influence on host countries, and the restructuring of global value chains, especially in light of recent geopolitical and economic disruptions. It further

explores how digital platforms and intangible assets complicate the attribution of value creation and taxation rights. Moreover, attention is paid to the asymmetry between developed and developing economies in their capacity to regulate large corporations effectively. It argues that more coherent international cooperation and adaptive regulatory mechanisms are essential for ensuring balanced and sustainable economic development, strengthening accountability, and fostering greater transparency in cross-border corporate activities while maintaining incentives for innovation and investment in the context of ongoing global economic transformation and integration.

Keywords: *transnational corporations; global economy; regulatory policy; international coordination; antitrust regulation; tax initiatives; digitalization; global value chains; international institutions; sustainable development.*

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому економічному середовищі транснаціональні корпорації (ТНК) стали одними з головних рушіїв міжнародного розвитку, водночас породжуючи складні економічні, соціальні та екологічні виклики. Вони формують глобальні ринки, залучають інвестиції та прискорюють технологічний прогрес, але одночасно можуть концентрувати економічну владу, впливати на політичні процеси, уникати податкових зобов'язань і створювати нерівності між державами. Зростання цифровізації та інтеграція глобальних ланцюгів створення вартості значно ускладнюють контроль за діяльністю ТНК і підвищують потребу у системному підході до регулювання їх діяльності. Саме ця суперечливість – поєднання потужного економічного впливу та потенційних ризиків для суспільства – визначає актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі проблематика регулювання діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК) досліджується доволі широко, однак часто фрагментарно, без належної системності. Це зумовлює труднощі у формуванні цілісного уявлення про ефективні механізми їх регулювання.

Зокрема, у фундаментальній праці Дж. Г. Даннінга та С. М. Лундана проаналізовано роль транснаціональних корпорацій у світовій економіці та обґрунтовано їхній вплив на трансформацію міжнародного виробництва і перерозподіл економічної активності [12, 456 с.]. Автори підкреслюють, що діяльність ТНК є ключовим чинником формування глобальних економічних зв'язків.

Питання міжнародно-правового регулювання діяльності транснаціональних корпорацій у контексті прав людини досліджено у праці Я. Миркєєва, де звертається увага на обмежену ефективність існуючих міжнародно-правових інструментів та обґрунтовується необхідність їх подальшого вдосконалення [2, с. 299–309].

Окремі аспекти правового забезпечення функціонування транснаціональних корпорацій розглянуто у дослідженні Д. І. Погрібного, який наголошує на складності гармонізації норм національного законодавства з міжнародними стандартами регулювання [5, с. 75–79].

Фіскальний вимір діяльності транснаціональних корпорацій ґрунтовно проаналізовано у монографії І. М. Кучерової, де досліджуються інструменти податкового впливу держави та їхня роль у запобіганні ухиленню від оподаткування [1, с. 192].

Проблематика міжнародного регулювання діяльності корпорацій також висвітлюється у роботі С. Д. Коєна, який обґрунтовує відсутність цілісного багатостороннього режиму регулювання прямих іноземних інвестицій [11, с. 252–280].

Окремі принципи та підходи до регулювання діяльності ТНК в Україні в контексті забезпечення

національних економічних інтересів розкрито у праці Л. М. Наумової [4, с. 113–119].

Водночас питання формування міжнародних стандартів відповідальної поведінки бізнесу відображено у Керівних принципах ОЕСР для багатонаціональних підприємств [6, р. 180], а також у ініціативах щодо протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутку з-під оподаткування (BEPS) [7].

У сучасних аналітичних доповідях міжнародних організацій, зокрема МВФ [8], Світового банку [9, р. 128] та ЮНКТАД [10, р. 194], акцентується увага на трансформації механізмів регулювання діяльності транснаціональних корпорацій під впливом глобалізації та цифровізації. Зазначається, що традиційні інструменти державного контролю поступово доповнюються наднаціональними та мережевими формами регулювання.

Попри значний обсяг наукових досліджень, присвячених транснаціональним корпораціям, низка теоретичних і практичних питань залишається відкритою. Насамперед це стосується відсутності цілісного підходу до багаторівневого регулювання ТНК, який би узгоджував національні інтереси держав, міжнародні регуляторні механізми та добровільні корпоративні стандарти. Існуючі інструменти діють фрагментарно, що ускладнює формування єдиної системи управління глобальною корпоративною діяльністю.

Окрему проблему становить недостатня ефективність чинних регуляторних механізмів в умовах цифрової економіки. Антимонопольні та податкові інструменти часто не встигають адаптуватися до діяльності цифрових платформ і компаній із глобальною присутністю. Додатково залишається невирішеним питання розмежування повноважень між державами та міжнародними організаціями, що призводить до регуляторної фрагментації та створює можливості для використання різниці у національних режимах регулювання.

Також недостатньо дослідженими залишаються довгострокові наслідки податкової конкуренції між державами та практична ефективність впровадження стандартів корпоративної соціальної й екологічної відповідальності. Формально закріплені принципи ESG і подібні ініціативи не завжди забезпечують реальні зміни у поведінці транснаціональних корпорацій, що потребує подальшого наукового осмислення та розробки дієвіших механізмів контролю.

Метою статті є здійснення дослідження історичної еволюції регулювання ТНК, оцінка сучасних механізмів контролю їх діяльності на національному та міжнародному рівнях. Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

1. Простежити історичну трансформацію підходів до регулювання ТНК, виділивши ключові етапи та зміни в політиці держав і міжнародних організацій.

2. Виявити теоретичні основи та економічні концепції, що сформували сучасну регуляторну практику.

3. Оцінити сучасні інструменти контролю, включно з антимонопольними механізмами, податковими ініціативами, екологічними та соціальними стандартами, а також цифровими регуляторними практиками.

4. Дослідити роль міжнародної координації у підвищенні ефективності регулювання та зниженні негативного впливу глобалізації.

5. Визначити перспективи розвитку багаторівневих систем регулювання, здатних поєднувати короткострокову стабілізацію економіки з довгостроковою структурною адаптацією у динамічному глобальному середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сучасне розуміння діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК) базується на теоріях міжнародного бізнесу, які пояснюють механізми формування глобальних ринків, конкурентних переваг корпорацій та їхню взаємодію з державами. Зокрема, теорії міжнародного бізнесу дозволяють оцінити, чому корпорації обирають певні стратегії експансії, інвестування та інтеграції у світову економіку, а також як їхня діяльність впливає на національні ринки та регуляторні рамки країн-господарів [11, 3].

Інституціоналізм підкреслює роль правил, норм і структурних механізмів, що визначають поведінку економічних агентів у міжнародній системі. З погляду цієї теорії, діяльність ТНК не може розглядатися ізольовано від правових, політичних та економічних інститутів, що регулюють ринки і забезпечують стабільність фінансової системи. Дослідження міжнародних організацій демонструють, що ефективне регулювання корпорацій можливе лише за умови координації між державами та багатосторонніми структурами [9].

Теорія глобалізації дозволяє аналізувати процеси інтеграції світової економіки, поширення технологій, капіталу та знань, а також зростання взаємозалежності держав. З позицій цієї теорії, ТНК стають не лише учасниками, а й активними формувачами глобальних економічних процесів, впливаючи на політику, стандарти та практики в різних країнах [10].

Концепції державного регулювання та економічного суверенітету концентруються на можливостях держав контролювати діяльність ТНК у межах національних інтересів. Вони наголошують, що навіть у глобалізованій економіці держава зберігає ключові важелі впливу через податкову, антимонопольну, трудову та екологічну політику, а також через міжнародні договори. Ефективність цих інструментів значною мірою залежить від координації з міжнародними організаціями та дотримання багатосторонніх стандартів [7].

Підходи міжнародних організацій, таких як IMF, World Bank, OECD та WTO, формують практичну базу для регулювання ТНК у глобальному контексті. Їхні методики та рекомендації спрямовані на забезпечення прозорості, податкової справедливості, відповідальності корпорацій та стабільності міжнародних ринків. Використання цих підходів дозволяє поєднувати національні інтереси з глобальними нормами і знижувати ризики економічних криз, викликаних діяльністю ТНК [9].

Історія регулювання транснаціональних корпорацій (ТНК) тісно пов'язана з розвитком світової економіки

та змінами у ролі держави у глобальному масштабі. На ранніх етапах ХХ століття діяльність ТНК майже не контролювалася на міжнародному рівні, а регулювання зводилося до національних законів та податкових режимів, що часто були непослідовними та неузгодженими між країнами [12].

У післявоєнний період, особливо після Другої світової війни, зростання міжнародної торгівлі та інвестицій призвело до необхідності більш структурованого контролю над діяльністю ТНК. Держави почали активно використовувати фіскальні, антимонопольні та регуляторні інструменти для захисту національних економік від надмірного впливу іноземних корпорацій. Водночас виникли багатосторонні інституції, такі як Міжнародний валютний фонд (IMF) і Світовий банк (World Bank), які почали формувати рамки для міжнародного фінансового регулювання [8].

У 1970–1980-х роках, під час хвилі економічної глобалізації та лібералізації ринків, регулювання ТНК змішувалося від жорсткого державного контролю до поєднання національних правил і добровільних міжнародних стандартів. Організації, як OECD та WTO, розробляли рекомендації щодо відповідального ведення бізнесу та запобігання практикам податкового ухилення і монополізації ринків [6].

З початку ХХІ століття міжнародне регулювання ТНК стає більш комплексним. Виникли концепції «базового ерозійного та переміщуваного прибутку» (BEPS), стандарти прозорості та податкової відповідальності, а також практики контролю трансфертного ціноутворення. Такі механізми дозволяють державам та міжнародним організаціям не лише моніторити діяльність ТНК, а й координувати заходи для запобігання глобальним економічним кризам [10].

Сучасний етап характеризується зростанням ролі превентивних заходів і багатосторонньої координації. Рамки регулювання ТНК сьогодні охоплюють не тільки економічні, а й соціальні та екологічні аспекти діяльності корпорацій, що підтверджується звітами OECD, UNCTAD та інших міжнародних організацій [6].

У таблиці 1 наведено основні етапи еволюції регулювання ТНК, охарактеризовано їхню діяльність, підходи до контролю та роль міжнародних організацій.

Узагальнення еволюції регулювання транснаціональних корпорацій показує, що контроль у цій сфері поступово зміщується від окремих національних підходів до більш складної системи взаємопов'язаних регуляторних рівнів. У сучасних умовах поряд із державними інструментами дедалі більшого значення набувають наднаціональні інституції та добровільні корпоративні правила. У результаті регулювання перестає бути виключно функцією держави і дедалі частіше формується за участі міжнародних організацій та самих транснаціональних корпорацій, які впливають на вироблення стандартів поведінки на глобальному рівні.

Період 1990–2000-х років характеризувався активним прискоренням глобалізаційних процесів, що відкривало нові можливості для транснаціональних корпорацій (ТНК) та водночас ставило складні завдання перед національними та міжнародними регуляторними органами. Інтеграція виробничих, фінансових та технологічних ланцюгів на світовому рівні вимагала переосмислення традиційних механізмів контр-

Таблиця 1 – Історичний розвиток регулювання діяльності транснаціональних корпорацій

Історичний період	Характеристика діяльності ТНК	Підходи до регулювання	Ключові міжнародні інституції та стандарти
Початок ХХ століття	Діяльність переважно національних філій; слабка глобальна інтеграція	Національне законодавство; податкові та корпоративні правила	Немає системного міжнародного регулювання
Післявоєнний період (1945–1960)	Зростання міжнародних інвестицій; активна роль держав у відновленні економік	Фіскальна політика, антімонопольне регулювання, контроль іноземних інвестицій	IMF, World Bank
1970–1980-і роки	Лібералізація ринків; глобалізація бізнесу; поява регіональних ТНК	Комбінація національних правил і добровільних стандартів	OECD, WTO
2000–2010-і роки	Зростання транснаціональної діяльності; складні фінансові потоки	Стандарти BEPS, контроль трансфертного ціноутворення, податкова прозорість	OECD, UNCTAD, IMF, World Bank
Сучасний період (2020–дотепер)	Глобальна взаємозалежність; соціальна та екологічна відповідальність корпорацій	Превентивне регулювання, багатостороння координація, ESG-політика	OECD, UNCTAD, IMF, World Bank, WTO

Джерело: складено авторами на основі [6–12]

оло діяльності ТНК і запровадження нових підходів до регулювання їх економічної та соціальної поведінки [12].

Однією з ключових тенденцій цього періоду була дерегуляція та відкриття ринків, що створювало сприятливі умови для експансії міжнародних компаній. Лібералізація торгівлі, спрощення доступу іноземних інвесторів та зняття бар'єрів стимулювали прискорену інтеграцію світових ринків, одночасно формуючи нові виклики для національних урядів щодо захисту стратегічних секторів економіки [4].

Не менш значущим процесом стало зростання ролі прямих іноземних інвестицій. Інвестиції ТНК виступали джерелом технологічного оновлення, модернізації виробництва та підвищення конкурентоспроможності національних економік. Водночас вони змушували держави удосконалювати законодавство, щоб одночасно залучати капітал і захищати власні економічні інтереси [9].

Велику роль у формуванні регуляторних механізмів відігравали міжнародні економічні організації, такі як Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) та Світова торгова організація (WTO). Їхні рекомендації, керівні принципи та стандарти сприяли встановленню універсальних правил корпоративної поведінки, зокрема щодо податкової прозорості, етичної відповідальності та забезпечення добросовісної конкуренції [6].

Суттєвою проблемою стала податкова конкуренція між державами, що виникла на тлі мобільності капіталу та глобальної експансії ТНК. Змагання держав за інвестиції через зниження податкових ставок призводило до ризику ухилення від сплати податків, що, у свою чергу, вимагало запровадження багатосторонніх механізмів контролю та координації на міжнародному рівні, таких як програма BEPS [7].

Паралельно спостерігалось посилення впливу ТНК на глобальні ринки. Завдяки масштабам діяльності корпорацій, їхня здатність формувати ціни, стандарти та технологічні тренди на міжнародних ринках значно зросла. Це підкреслювало необхідність комплексного регулювання їх діяльності та розвитку міжнародних стандартів корпоративної відповідальності, що поєднують економічні, соціальні та екологічні аспекти [8].

Водночас набирала поширення практика добровільної корпоративної відповідальності, коли ТНК само-

стійно запроваджували внутрішні стандарти етики, прозорості та соціально-екологічної відповідальності. Ця практика стала фундаментом сучасних міжнародних норм регулювання, які інтегрують економічну ефективність та соціальну відповідальність у стратегію діяльності транснаціональних корпорацій [6].

Протягом 1990–2000-х років підходи до регулювання транснаціональних корпорацій змінювалися під впливом активного відкриття ринків і посилення міжнародної економічної взаємодії. Держава вже не була єдиним регулятором – її інструменти поступово доповнювали міжнародні домовленості та практики, які застосовували самі компанії. Разом із рухом капіталу та зростанням інвестицій посилилася роль міжнародних організацій, а питання податків і конкуренції почали вирішуватися не окремими країнами, а в більш узгодженому форматі.

У сучасній глобальній економіці діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК) потребує багаторівневого регулювання, яке враховує їхній вплив на фінансові, соціальні та екологічні аспекти світового ринку. Регуляторні механізми розвиваються одночасно на національному та міжнародному рівнях і охоплюють як законодавчі, так і добровільні стандарти корпоративної поведінки. Детально розглянуто та представлено сучасні інструменти регулювання ТНК у таблиці 2.

Отже, регулювання транснаціональних корпорацій сьогодні не зводиться до одного інструменту. Антимонопольні та податкові механізми використовуються для контролю економічної діяльності компаній, тоді як ESG-вимоги, звітність і міжнародні угоди доповнюють їх у питаннях відповідальності та прозорості. У підсумку вплив на ТНК здійснюється одночасно в економічній, соціальній та екологічній площинах.

Сучасний етап глобалізації ставить перед державами та міжнародними організаціями низку нових викликів у регулюванні транснаціональних корпорацій (ТНК). Цифровізація економіки і поява IT-гігантів радикально змінили традиційні механізми контролю: корпорації, що оперують у цифровому середовищі, концентрують величезні обсяги даних, впливають на інформаційні потоки та створюють глобальні платформи, що ускладнює застосування класичних антимонопольних і регуляторних інструментів [8].

Одночасно зростає проблема ухилення від оподаткування. Мобільність капіталу та складні транснаціо-

Таблиця 2 – Сучасні інструменти регулювання ТНК

№	Інструмент регулювання	Основна мета та роль	Конкретні заходи / приклади
1	Антимонopolне регулювання	Запобігає надмірній концентрації влади на ринку, підтримує конкуренцію та рівні умови для всіх учасників	Контроль злиттів і поглинань, обмеження антиконкурентних угод, моніторинг цінових стратегій
2	Податкове регулювання (BEPS)	Знижує ризики втрати державних доходів через міжнародні схеми ухилення від податків, стимулює прозорість фінансових потоків	OECD BEPS, узгоджене трансфертне ціноутворення, обмін інформацією між податковими органами
3	ESG-стандарти (екологія, соціум, управління)	Формує стійку корпоративну поведінку, поєднує економічні результати з соціально-екологічною відповідальністю	Впровадження «зелених» технологій, стандарти безпечної праці, програми соціальної інтеграції
4	Контроль цифрових корпорацій	Обмежує домінування великих технологічних платформ, забезпечує прозорість алгоритмів і захист даних користувачів	Моніторинг цифрових ринків, антимонopolний нагляд, вимоги до обробки персональних даних
5	Міжнародні торговельні угоди	Гармонізує правила гри на глобальному рівні, забезпечує передбачуваність умов для бізнесу та держав	Норми WTO, дво- і багатосторонні угоди, стандарти дотримання трудових і екологічних норм
6	Прозорість і звітність корпорацій	Підвищує довіру держав, інвесторів та громадськості, дозволяє оцінювати відповідність нормам та стандартам	Публікація фінансових результатів, податкових звітів, ESG-звітності, добровільні аудити

Джерело: складено авторами на основі [2, 5, 6, 8]

нальні структури дозволяють ТНК мінімізувати податкові зобов'язання, що ставить під загрозу національні бюджети та економічну стабільність. У відповідь міжнародні організації, зокрема OECD, розробляють програми BEPS та інші стандарти, які спрямовані на підвищення прозорості та забезпечення справедливого оподаткування [7].

Вплив ТНК на політичні процеси держав також набуває нових масштабів. Великі корпорації активно формують економічну та регуляторну політику через партнерства з державними органами, лобювання та стратегічні інвестиції, що створює додаткові ризики для збалансованого розвитку національних економік [5]. Крім того, глобальна присутність корпорацій у стратегічних секторах економіки та критичних галузях технологій породжує ризики для національної безпеки, особливо у випадках концентрації ключових ресурсів та контролю над технологіями подвійного призначення [8].

Складні глобальні ланцюги створення вартості, інтеграція виробництва, логістики та фінансів на світовому рівні, ускладнюють контроль на національному рівні та вимагають скоординованих дій держав і міжнародних організацій. Забезпечення прозорості, відповідності соціальним і екологічним стандартам та підтримка економічної стабільності стають ключовими завданнями сучасного регулювання ТНК [12].

У найближчій перспективі регулювання транснаціональних корпорацій (ТНК) орієнтуватиметься на глибшу міжнародну координацію, яка дозволяє державам узгоджено реагувати на нові виклики глобальної економіки. Така інтеграція нормативних підходів сприятиме зменшенню простору для ухилення від податків, зловживань ринковою владою та недобросовісної конкуренції, водночас формуючи більш передбачувані умови для інвесторів і бізнесу [7].

Одночасно розвиваються глобальні стандарти корпоративної відповідальності, що охоплюють економічні, соціальні та екологічні аспекти діяльності ТНК. Впровадження ESG-принципів, рекомендацій OECD та добровільних кодексів етики сприяє прозорості кор-

поративної поведінки та зміцнює довіру суспільства, держав і фінансових інституцій до транснаціональних структур [6].

Наднаціональні інституції дедалі більше відіграють роль центру координації та арбітражу у глобальному регулюванні. Організації на кшталт OECD, IMF, UNCTAD та Світової організації торгівлі забезпечують вироблення єдиних стандартів, підтримку стабільності фінансових і торговельних процесів, а також механізми вирішення конфліктів між інтересами держав та корпорацій [10].

Особливу увагу приділятиметься пошуку оптимального балансу між залученням іноземних інвестицій та захистом національних економічних інтересів. Ефективна стратегія регулювання поєднуватиме стимулювання бізнесу, контроль за стратегічними секторами та просування принципів соціальної та екологічної відповідальності, що формує довгострокову стійкість економіки та інтеграцію національних ринків у глобальну економічну систему [12].

У цілому перспективи розвитку регулювання ТНК вказують на формування багаторівневої системи, яка поєднує міжнародну координацію, уніфікацію податкових норм, глобальні стандарти корпоративної відповідальності та баланс між інтересами держав і глобальних корпорацій, забезпечуючи стійке функціонування світового ринку [6].

Висновки. Проведене дослідження сучасного стану транснаціональних корпорацій свідчить, що їхня діяльність дедалі більше визначає глобальні економічні процеси, водночас створюючи складні виклики для національних держав і міжнародних інституцій. Інтеграція виробничих, фінансових та цифрових ланцюгів формує нові форми економічної взаємозалежності, що ускладнює традиційні методи контролю та потребує адаптивних і комплексних підходів.

Регулювання ТНК перебуває у стані постійної еволюції: сучасні механізми поєднують національне законодавство, багатосторонні угоди та стандарти добровільної корпоративної відповідальності. Водночас ключовим стає забезпечення прозорості діяльності

корпорацій, дотримання соціально-екологічних принципів та ефективний контроль цифрових платформ і глобальних ринків.

Нові виклики, такі як ухилення від оподаткування, вплив на державну політику, концентрація стратегічних ресурсів та управління складними глобальними ланцюгами створення вартості, вимагають інтегрованих стратегій регулювання. Майбутнє регулювання ТНК передбачає тісну міжнародну координацію, уніфікацію податкових та фінансових стандартів, розвиток глобальних правил корпоративної відповідальності та забезпечення балансу між залученням інвестицій і захистом національних інтересів.

В цілому, ефективне регулювання транснаціональних корпорацій стає критично важливим для стабільності національних економік, прозорості глобальних

ринків та розвитку відповідального бізнесу. Комплексний, багаторівневий підхід дозволяє синтезувати інтереси держав, суспільства та міжнародного бізнесу, формуючи стійку та передбачувану систему взаємодії у глобальній економічній системі.

Подальші перспективи дослідження проблематики регулювання діяльності транснаціональних корпорацій полягають у поглибленні аналізу механізмів багаторівневого управління, зокрема узгодження національних і міжнародних регуляторних підходів, підвищення ефективності податкового контролю в умовах цифровізації економіки, удосконалення інструментів протидії ухиленню від оподаткування та монополізації ринків, а також у дослідженні практичної результативності впровадження ESG-стандартів і глобальних принципів корпоративної відповідальності.

Бібліографічний список:

1. Кучерова І. М. Фіскальне регулювання діяльності транснаціональних корпорацій : монографія. Київ : Центр навчальної літератури, 2016. 192 с.
2. Миркєєв Я. Розвиток міжнародно-правового регулювання діяльності транснаціональних корпорацій у контексті прав людини. *Держава і право*. 2018. № 82. С. 299–309.
3. Поповський Д. П. Комплекс погоджених на багатосторонній основі справедливих принципів та правил для контролю за обмежувальною діловою практикою як джерело регулювання діяльності транснаціональних корпорацій. Матеріали III міжнародної наукової конференції «Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. Є. Казанського» (Одеса, 2–3 листопада 2012 р.). Одеса : Фенікс, 2012. С. 489–491.
4. Наумова Л. М. Принципи регулювання діяльності ТНК в Україні в контексті забезпечення національних економічних інтересів. *Вісник ХНТУ*. 2020. № 1 (72). Ч. 2. С. 113–119.
5. Погрібний Д. І. Особливості правового забезпечення діяльності транснаціональних корпорацій. *Право та інновації*. 2015. № 1 (9). С. 75–79.
6. OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct. Paris : OECD Publishing, 2023. 180 p. URL: <https://www.oecd.org/publications/oecd-guidelines-for-multinational-enterprises-on-responsible-business-conduct-81f92357-en.htm>
7. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Base Erosion and Profit Shifting (BEPS). Paris : OECD Publishing, 2021. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/>
8. International Monetary Fund (IMF). World Economic Outlook: Global Financial Stability and Regulation. Washington, D.C. : IMF, 2022. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO>
9. World Bank. Global Investment Competitiveness Report 2019/2020. Washington, D.C. : World Bank, 2020. 128 p. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/gicr>
10. UNCTAD. World Investment Report 2022: International Tax Reforms and Sustainable Investment. Geneva : UNCTAD, 2022. 194 p. URL: <https://unctad.org/webflyer/world-investment-report-2022>
11. Cohen S. D. The International Regulation of Multinational Corporations: Why There Is No Multilateral Foreign Direct Investment Regime. In: *Multinational corporations and foreign direct investment: avoiding simplicity, embracing complexity*. Oxford : Oxford University Press, 2007. P. 252–280.
12. Dunning J. H., Lundan S. M. Multinational Enterprises and the Global Economy. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2008. 456 p.

References:

1. Kucherova, I. M. (2016). *Fiskalne rehulivannia diialnosti transnatsionalnykh korporatsii* [Fiscal regulation of transnational corporations]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury.
2. Myrkieiev, Y. (2018). Rozvytok mizhnarodno-pravovoho rehulivannia diialnosti transnatsionalnykh korporatsii u konteksti prav liudyny [Development of international legal regulation of transnational corporations in the context of human rights]. *Derzhava i Pravo*, no. 82, pp. 299–309.
3. Popovskiy, D. P. (2012). Kompleks pohodzhennykh na bahatostoronniy osnovi spravedlyvykh pryntsyviv ta pravyl dlia kontroliu za обмеzhuvalnoiu dilovoiu praktykoiu yak dzherelo rehulivannia diialnosti transnatsionalnykh korporatsii [A set of multilateral agreed principles and rules for controlling restrictive business practices as a source of regulation of transnational corporations]. In: *Proceedings of the III International Scientific Conference "International Readings in International Law in Memory of Professor P. Ye. Kazansky"* (Odesa, 2–3 November 2012). Odesa: Feniks, pp. 489–491.
4. Naumova, L. M. (2020). Pryntsyvy rehulivannia diialnosti TNK v Ukraini v konteksti zabezpechennia natsionalnykh ekonomichnykh interesiv [Principles of transnational corporations regulation in Ukraine in the context of national economic interests]. *Visnyk KhNTU*, no. 1 (72), is. 2, pp. 113–119.
5. Pohrebnyi, D. I. (2015). Osoblyvosti pravovoho zabezpechennia diialnosti transnatsionalnykh korporatsii [Features of legal support of transnational corporations' activity]. *Pravo ta Innovatsii*, no. 1 (9), pp. 75–79.
6. OECD (2023). *OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct*. Paris: OECD Publishing. Available at: <https://www.oecd.org/publications/oecd-guidelines-for-multinational-enterprises-on-responsible-business-conduct-81f92357-en.htm>
7. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2021). *Base erosion and profit shifting (BEPS)*. Paris: OECD Publishing. Available at: <https://www.oecd.org/tax/beps/>

8. International Monetary Fund (IMF) (2022). *World economic outlook: Global financial stability and regulation*. Washington, D.C.: IMF. Available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO>
9. World Bank (2020). *Global investment competitiveness report 2019/2020*. Washington, D.C.: World Bank. Available at: <https://www.worldbank.org/en/publication/gicr>
10. UNCTAD (2022). *World investment report 2022: International tax reforms and sustainable investment*. Geneva: UNCTAD. Available at: <https://unctad.org/webflyer/world-investment-report-2022>
11. Cohen, S. D. (2007). The international regulation of multinational corporations: Why there is no multilateral foreign direct investment regime. In: Baldwin, R. E., & Kirkegaard, J. B. (eds.). *Multinational corporations and foreign direct investment: Avoiding simplicity, embracing complexity*. Oxford: Oxford University Press, pp. 252–280.
12. Dunning, J. H., & Lundan, S. M. (2008). *Multinational enterprises and the global economy*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Стаття отримана: 12.04.2026
Стаття прийнята: 20.05.2026
Стаття опублікована: 26.06.2026